

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Історичний факультет
Кафедра політології та філософії

Кваліфікаційна робота
рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
з теми: **«МІЖНАРОДНИЙ ТЕРОРИЗМ І ПРОБЛЕМИ ГЛОБАЛЬНОЇ
БЕЗПЕКИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ»**

Виконав: студент 4 курсу, групи Р1-В20
спеціальності 052 Політологія
Решетюк Ілля Максимович
Керівник: **Вонсович С. Г.**,
доктор політичних наук, професор

Кам'янець-Подільський – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ТЕРОРИЗМУ.....	7
1.1. Розвиток ключових моделей та концепцій «насильства», «екстремізму», «терору», «тероризму», «радикалізму», «сепаратизму» як інструменту політики.....	7
1.2. Еволюційний розвиток сучасного тероризму: особливості, форми, напрямки.....	19
РОЗДІЛ II. ІДЕОЛОГІЯ ТЕРОРИЗМУ: СУТНІСТЬ І ЗМІСТ.....	30
2.1. «Лівий» та «Правий» тероризм.....	30
2.2. Роль молоді у формуванні тероризму.....	35
РОЗДІЛ III. МІЖНАРОДНИЙ ТЕРОРИЗМ ЯК ГЛОБАЛЬНИЙ ВИКЛИК ФОРМУВАННЯ НОВОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ.....	43
3.1. Нові технології «класифікації» міжнародних терористичних організацій та їх прояв.....	43
3.2. Основні механізми протидії та боротьби з міжнародним тероризмом.....	49
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	65

ВСТУП

Актуальність теми. Міжнародний тероризм є однією з найбільш серйозних і складних загроз сучасної глобальної безпеки. Це явище, яке не знає кордонів, здійснюється не тільки у формі фізичного насильства, але й через інформаційні атаки, економічні диверсії та психологічний вплив на населення. Терористичні організації використовують сучасні технології для координації своїх дій, вербування нових членів та пропаганди своїх ідеологій.

Глобалізація, яка призвела до тіснішої інтеграції світових економік та культур, одночасно створила нові можливості для терористичних груп. Збільшення міжнародних переміщень, розвиток інтернету та соціальних мереж дозволяють терористам швидше обмінюватися інформацією, знаходити однодумців та планувати атаки. У цьому контексті, міжнародний тероризм набуває все більш складних та невовимих форм, що ускладнює завдання правоохоронних органів та спецслужб.

Проблеми глобальної безпеки у сучасному світі тісно пов'язані з міжнародним тероризмом. Терористичні акти не лише призводять до численних людських жертв та руйнувань, але й дестабілізують цілі регіони, спричиняють хвилі біженців, підривають економіку та підсилюють соціальну напругу. Крім того, загроза тероризму змушує уряди країн витратити значні ресурси на забезпечення безпеки, що часто супроводжується обмеженнями прав і свобод громадян, посиленням контролю та спостереження.

У відповідь на виклики, що постають перед міжнародною спільнотою у зв'язку з тероризмом, були розроблені та впроваджені різноманітні стратегії та заходи. Вони включають міжнародне співробітництво у сфері розвідки та обміну інформацією, посилення прикордонного контролю, фінансові санкції проти терористичних організацій та їхніх спонсорів, а також заходи з протидії радикалізації та екстремізму. Однак, незважаючи на ці зусилля, тероризм залишається серйозною загрозою, що вимагає постійного вдосконалення методів боротьби та міжнародної координації.

Серед зарубіжних та вітчизняних науковців, які досліджували ключові моделі та концепції «насильства», «екстремізму», «терору», «тероризму», «радикалізму», «сепаратизму» як інструментів сучасного міжнародного тероризму, слід назвати: М. Вебера, Х. Хофмайстера, М. Лерой, Е. Паін, А. Сотлар, М. Капінос, М. Мідлярські, У. Бейкс, Д. Архієрейський, О. Бажан, Т. Бикова, М. Головатий, Т. Гоббс, П. Вілкінсон, Г. Вардлоу, Дж. Поланд, С. Рябов, Г. Маляр, В. Канцір, С. Стеценко, Ю. Розенфельд, Л. Герасін, Т. Гарр, М. Грановеттер, Р. Берт, П. Бурдье, Р. Коулман, Р. Патнем, І. Дзюбко, П. Шляхтун, Н. Романюк.

Метою дипломної роботи є комплексне дослідження феномену міжнародного тероризму, аналіз його впливу на глобальну безпеку та визначення ефективних стратегій і механізмів для запобігання та протидії терористичним загрозам у сучасному світі.

Для досягнення мети дипломної роботи визначені такі **завдання**:

- простежити розвиток ключових моделей та концепцій «насильства», «екстремізму», «терору», «тероризму», «радикалізму», «сепаратизму» як інструменту політики.
- проаналізувати еволюційний розвиток сучасного тероризму, а саме його особливості, форми та напрямки.
- розкрити ідеологічний чинник «лівого» та «правого» тероризму.
- виявити роль молоді у формуванні тероризму
- простежити нові технології «класифікації» міжнародних терористичних організацій та їх прояв.
- висвітлити основні механізми протидії та боротьби з міжнародним тероризмом.

Об'єкт дослідження: неконвенційні форми діяльності та їх прояви у сучасних політичних відносинах.

Предмет дослідження: міжнародний тероризм як явище, що впливає на глобальну безпеку, а також механізми протидії йому в умовах сучасного світового порядку.

Методи дослідження. Методологічним підґрунтям дипломної роботи стали наукові методи, які базуються на вимогах об'єктивного аналізу міжнародного тероризму і проблеми глобальної безпеки у сучасному світі. В основу методології покладено комплекс спеціальних та загальнонаукових методів.

Серед загальнонаукових було використано: історичний, системний, порівняльно-правовий, формально-юридичний, логічний. Історичний метод був використаний при вивченні генези моделей та концепцій тероризму, еволюційного розвитку сучасного тероризму та його ідеологічних чинників (підрозділи 1.1; 1.2; 2.1); системний метод – слугував для виявлення ролі молоді у формуванні тероризму та для простеження нових технологій класифікації міжнародних терористичних угруповань та їхнього прояву (підрозділи 2.2; 3.1); порівняльно-правовий – для проведення дослідження особливостей окремих засобів вирішення проблеми міжнародного тероризму (підрозділ 3.2); формально-юридичний – для дослідження правових норм, які протидіють проявам тероризму (підрозділ 3.2); логічний метод дослідження був використаний у процесі пізнання явища «міжнародного тероризму» і відтворенні правової основи боротьби з міжнародним тероризмом (підрозділи 1.1; 1.2; 2.1; 2.2; 3.1; 3.2).

Зі спеціальних методів застосовано, зокрема, юридичний - для аналізу повноти та ефективності законодавства міжнародних організацій у боротьбі та протидії міжнародному тероризму (підрозділ 3.2); соціально-психологічний – для розуміння сприйняття та оцінки людиною тероризму таких його складових, як агресія, насильство, жорстокість, тощо (підрозділ 2.2).

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що дослідження та висновки, які представлені в цій роботі, надають цілісну картину сучасного стану міжнародного тероризму, який становить глобальну загрозу, та механізми боротьби проти цього явища. Ці результати можуть бути використані для подальших досліджень даного питання.

Апробація. Результати дослідження були апробовані під час наукової конференції студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2023-2024 навчальному році. (м. Кам'янець-Подільський, 9 квітня 2024 р.)

Публікації. Решетюк Ілля. Роль молоді у форуванні тероризму. Філософ-і-Я: наукові розвідки студентів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. Випуск 9.

Структура та зміст роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, шести підрозділів, висновків, списку використаних джерел та літератури. Загальний обсяг роботи 72 сторінки.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі сформульовано низку висновків спрямованих на дослідження проблеми міжнародного тероризму і проблеми глобальної безпеки у сучасному світі.

1. Простеживши за розвитком концепції «насильства», «екстремізму», «терору», «тероризму», «радикалізму», «сепаратизму» як інструменту політики, можна сказати, що вони набули нових форм і значень, ставши потужними інструментами політичної боротьби.

Насильство може проявлятися як державне, підтримане правом, або як дії, спрямовані на нанесення шкоди суб'єктам або речам. Це розмежування важливе для розуміння ролі насильства у політиці, де держава володіє монополією на його застосування для підтримання порядку.

Екстремізм, з іншого боку, відрізняється своєю прихильністю до крайніх заходів і поглядів. Він є більш складною соціальною системою, що прагне до радикальних політичних змін, часто через насильство і заперечення демократичних норм. Це явище спрямоване на встановлення монопольного правління, відкидаючи плюралізм та демократичні засоби управління.

Терор і тероризм, хоча й пов'язані між собою, але є різними феноменами. Терор - це насильницькі дії з боку держави, спрямовані на досягнення політичних цілей, тоді як тероризм - це акти насильства, що здійснюються опозиційними структурами. Тероризм є кримінально-правовим явищем, тоді як терор - соціально-політичним. Терористи діють без влади, тоді як ті, хто вчиняє терор, володіють необмеженою владою. Мета терору полягає у створенні обстановки страху і пригніченості, тоді як тероризм використовує насильство як засіб досягнення інших цілей.

Радикалізм і сепаратизм також відіграють значну роль у політичному контексті, прагнучи докорінних змін у суспільстві та державному устрої, часто через насильницькі методи. Як соціальні системи, вони об'єднують

індивідуумів і групи з негативною спрямованістю, що не відповідають суспільним нормам та цінностям.

2. Проаналізовано еволюційний розвиток сучасного тероризму, а саме його особливості, форми та напрямки.

Сучасний тероризм становить небувалу загрозу для всього людства, і це підтверджено неодноразовими інцидентами, які мали потенційно катастрофічні наслідки. Від спроб застосування зброї масового ураження в метро до загроз отруєння водопровідної води, тероризм показує свою безжальну природу. Сучасні терористичні дії, такі як злочинний збройовий бізнес, створення підпільних лабораторій для виробництва смертельних отрут, атаки на ядерні об'єкти та зловживання хімічною та бактеріологічною зброєю, свідчать про неймовірну масштабність та смертельну ефективність цієї небезпеки. Тероризм став не лише внутрішньою проблемою окремих держав, а й глобальною кризою, яка вимагає негайних та ефективних заходів для боротьби з цим явищем.

Сучасний тероризм має свої коріння у різноманітних аномаліях, які виникають у політичній, територіальній, ідеологічній та релігійній сферах. Спільно з цим загострення соціальної, економічної, духовної та політичної кризи призводять до появи нових суперечностей, на вирішення яких окремі особи й організації вдаються до насильства все частіше. Терористи, руйнуючи та вбиваючи, прагнуть досягти віддалених цілей, розглядаючи тільки акти насильства як засоби досягнення своїх цілей. Тероризм включає різноманітні форми діяльності – від політичних, ідеологічних та релігійних до випадкових актів насильства, від справедливої боротьби за виживання, існування або визволення до безжалісного знищення невинних людей у вузьких корисливих і політичних цілях.

3. Розкрито ідеологічний чинник «лівого» та «правого» тероризму.

Лівий тероризм ідеологічно орієнтується на різні ліві доктрини такі як марксизм, ленінізм, троцькізм, анархізм, кастоїзм. Його представники називають себе прибічниками боротьби за поліпшення умов життя трудящих.

Мішенню для лівих терористів стають представники бізнесу, державні чиновники і співробітники органів безпеки, незалежні фахівці (економісти, юристи, журналісти), що співпрацюють з урядом, функціонери проурядових політичних партій. Ліві терористи створюють підпільні, бойові організації, здійснюють координацію діяльності в міжнародних масштабах. Як правило, лівий тероризм активізується тоді, коли відбувається загострення внутрішніх криз.

Правий же тероризм орієнтується на традиційні для нації політичні доктрини і цінності, на національних діячів минулого. Вони активізуються на нетривалий час, в період найбільшої загрози з боку лівих. Їхні цілі – ліві ліберальні політики і активісти. На відміну від лівого тероризму, який прагне до дестабілізації державної влади та руйнування існуючої системи, правий тероризм прагне до зміцнення державної влади у найконсервативнішому її вигляді.

Проявом правого тероризму є придушення класових противників, розправи з політичними опонентами. Ідеологічно правий тероризм проіннятий духом шовінізму або расизму, націоналізму або антикомунізму, ґрунтується на культурі сильної особистості і переконаний у перевазі над іншими, відстоює тоталітарні принципи організації суспільства.

4. Досліджено та виявлено роль молоді у формуванні тероризму.

Молодь відіграє критично важливу роль у підтримці терористичних угруповань, виконуючи різноманітні функції від допоміжних до бойових. Способи вербування молодих людей суттєво варіюються залежно від контексту: деякі вступають до терористичних груп добровільно через привабливість ідентичності, обіцянки економічної стабільності або через особисті зв'язки, тоді як інші стають членами груп через обман, примус або викрадення.

На вразливість молоді до вербування впливають численні фактори, такі як економічна нестабільність, соціальна чи політична маргіналізація, а також

контакт із екстремістською пропагандою через соціальні мережі. Важливість цих факторів змінюється в залежності від індивідуальних та місцевих умов.

Також слід враховувати суспільні та індивідуальні умови, які сприяють виникненню тероризму, серед яких політичні кризи, економічні труднощі, соціальна нерівність та духовний розпад суспільства. Ідеологія тероризму часто базується на спрощеному та радикальному розумінні світу, що романтизує насилля як засіб досягнення цілей.

5. Простежено нові технології «класифікації» міжнародних терористичних організацій та їх прояв.

Глобальне поширення тероризму характеризується стрімким зростанням кількості терористичних організацій. Це підтверджується даними Бюро по боротьбі з тероризмом Держдепартаменту США, який щорічно оновлює список іноземних терористичних організацій, що наразі містить 60 суб'єктів. Протягом всього часу існування цього списку з нього було виключено лише 12 угруповань. До списку входять найнебезпечніші терористичні організації світу, такі як «Аль-Каїда», «Ісламська держава Іраку та Леванту» (ІДІЛ), ХАМАС та інші.

Крім США, власні списки терористичних організацій мають інші провідні країни світу, включаючи Велику Британію, Австралію, Індію та Канаду. Наприклад, перелік Великої Британії включає 81 міжнародну терористичну організацію, що заборонені відповідно до Закону про боротьбу з тероризмом 2000 року, та 14 північноірландських угруповань. Також міжнародні організації, такі як Рада Безпеки ООН та Євросоюз, мають свої санкційні списки, що включають сотні фізичних та юридичних осіб.

Особливо небезпечними сучасними терористичними угрупованнями є ісламістські організації «Боко Харам» та «Ісламська держава», які відзначаються великою кількістю терактів і жертв. Вони мають спільні релігійні та ідеологічні цілі, а також схожі засоби ведення боротьби.

6. Висвітлено основні міжнародні механізми протидії та боротьби з міжнародним тероризмом.

Можна підсумувати, що сучасна система багатостороннього співробітництва у боротьбі з тероризмом, сформована за останні 30 років, функціонує під егідою ООН та її спеціалізованих підрозділів, таких як ІМО, ІКАО та МАГАТЕ. Основою цієї системи є 11 універсальних конвенцій і протоколів, спрямованих на боротьбу з різними формами тероризму на суші, на морі та в повітрі. Ці угоди забезпечують ефективні механізми взаємодії, включаючи зобов'язання зупиняти теракти, затримувати підозрюваних, обмінюватися інформацією та надавати правову допомогу.

Політика більшості країн світу спрямована на створення комплексної протидії тероризму, що включає удосконалення нормативно-правової бази, посилення взаємодії міждержавних органів, надання допомоги та сприяння у боротьбі з тероризмом, налагодження співпраці оперативних та розвідувальних органів, максимальний тиск на країни, які підтримують тероризм, використовуючи військові та інші засоби, відмову в задоволенні вимог терористів, активізацію діяльності силових структур та формування підрозділів по боротьбі з тероризмом.

Протягом останніх двох десятиліть міжнародні установи та регіональні організації, зокрема Європейський Союз та Рада Європи, реалізували низку ініціатив, спрямованих на боротьбу з тероризмом. Вони удосконалили правоохоронну систему, правосуддя, міграційну політику та антитерористичне законодавство, включаючи загальний ордер на арешт, загальний список терористичних організацій, постійний обмін інформацією між країнами-членами та Європол, створення координаційної структури з суддів-магістратів, прокурорів та працівників поліції (Eurojust) та спільні слідчі групи.

Особливе значення мають положення конвенцій, які гарантують невідворотність покарання для терористів за принципом «aut dedere aut iudicare», що передбачає покарання злочинців або їх видачу іншій державі.

Міжнародне співробітництво у боротьбі з тероризмом базується на таких принципах:

- 1) Засудження тероризму незалежно від його цілей.

2) Відмова від будь-якої підтримки терористів, включаючи фінансову та військово-технічну.

3) Співпраця на світовому рівні у боротьбі з фінансовими та технологічними можливостями тероризму.

4) Захист світових культур і релігій від екстремістського впливу.

5) Дотримання норм міжнародного права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Агаєв Н.А, Карпов М.О., Єфімов В.В. Сучасний тероризм – причини і прояви. Київ : “Молода нація”, 2005. 109 с.
2. Анархо-комуністи. Електронна бібліотека | Інститут історії України. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?Z21ID=&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Anarkho_komunisty (дата звернення: 29.04.2024).
3. Андрушко П.П. Питання законодавчого формування складу злочину «тероризм» // Тероризм і боротьба з ним. Аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників. Том 19. Київ, 2000. 300 с.
4. Антикомунізм. ВУЕ. URL : <https://vue.gov.ua/Антикомунізм> (дата звернення: 29.04.2024).
5. Антипенко В.Ф. Сучасний тероризм: стан і можливості його попередження (кримінологічні дослідження) Київ. НБУВ, 2008. 188 с.
6. Бабіченко П. Глобальні прагнення ісламу // Наш час. 2006. № 9(23). С. 15-24.
7. Багрій-Шахматов Л. В. Методи боротьби з тероризмом : погляд світового співтовариства // Тероризм і боротьба з ним. Аналітичні розробки, пропозиції наукових і практичних працівників : міжвід. наук. зб. Київ, 2000. Т. 19 (1). С. 338—343.
8. Баранов А. В. Сепаратизм у сучасному світі: політико-територіальний аспект // Людина. Спільнота. Управління. 2005. № 3. С. 108-123.
9. Белянська В. Етатистський тероризм Т. Гоббса в ідеологічному контексті сучасних терористичних організацій // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2013. Вип. 11. С. 67–72. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nchnpu_022_2013_11_14.pdf (дата звернення: 25.04.2024).

10. Білас І. Г. ООН та сучасні виклики і загрози міжнародній спільноті та безпеці в умовах глобалізації // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. №96. С. 34-39.
11. Вебер М. Політика як покликання і як професія / Вибрані твори. Київ : Прогрес, 1990. С. 644 – 706
12. Гармашов І. Ю. Організаційно-правові основи протидії сучасним терористичним проявам // Доповіді секції “Євроатлантичний підхід до інформаційного забезпечення освічення екстремальних подій, терактів і катастроф” 8-ї Міжн. наук.-практ. Конференції “Сучасні інформаційні технології управління екологічною безпекою, природокористуванням, заходами в надзвичайних ситуаціях, терористичних актах і катастрофах”.
13. Гармашов І. Актуальні питання класифікації сучасного тероризму // Політичний Менеджмент. 2005. № 6. С. 147-155.
14. Генрі Е. Ультраправі біснуються. Київ: Видавництво політичної літератури України, 1988. 213 с.
15. Гумбатов Т. Терор і тероризм: площина понятійної взаємодії // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2013. Вип. 10. С. 36–41. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nchnpu_022_2013_10_8.pdf (дата звернення: 25.04.2024)
16. Двадцять років терактам 11 вересня в США. Хроніка подій. Суспільне | Новини. URL: <https://suspilne.media/61871-19-rokiv-teraktam-11-veresna-hronika/> (дата звернення: 03.05.2024).
17. Декларація № 995_502 від 09.12.1994 Декларація про заходи ліквідації. Аналітично-правова система ZakonOnline. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/160666_160666 (дата звернення: 03.05.2024).

18. Деречін В.В. Деякі питання організації боротьби з тероризмом: досвід країн СНД // Тероризм і боротьба з ним. Аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників. Том 19. Київ, 2000. 300 с.
19. Дж. Поуст. Ми проти них: групова динаміка політичного тероризму // Соціальні конфлікти: експертиза, прогнозування, технології розв'язання. №4. Тероризм. - Київ, 1993. С. 29-44.
20. Дзлієв М.І. Сучасний тероризм: соціально-політичне обличчя противника. Київ : Академія, 2007. 672 с.
21. Жарінов К.В. Тероризм і терористи. Історичний довідник. Київ: Харвест, 1999. 314 с.
22. Замковий В.І., Ільчиков М.З. Тероризм - глобальна проблема сучасності Київ. Інститут міжнародного права та економіки, 2005. С. 224.
23. Зернецька О.В. Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини. Київ : Освіта, 1999. 351 с.
24. Змієвський А. Міжнародне право і боротьба з тероризмом // Міжнародне життя. 2005. № 7-8. С. 162-165.
25. Канцір В. Сутнісний та змістовий аспекти політичного тероризму // Часопис Київського університету права. 2010. № 2. С. 266–270. URL : http://kul.kiev.ua/images/chasop/2010_2/266.pdf (дата звернення: 25.04.2024).
26. Капінос М. Механізми впливу державного управління на екстремізм як соціальну систему // Актуальні проблеми державного управління. 2012. № 4 (52). С. 69–72.
27. Картунов О.В., Маруховський О.О. Проблеми політико-правової протидії тероризмові // Правова держава. 2003. № 14. С. 62-71.
28. Кастроїзм. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Кастроїзм> (дата звернення: 29.04.2024).
29. Кожен п'ятий теракт "Боко Харам" у чотирьох африканських країнах вчиняє дитина - ЮНІСЕФ. Новини України - останні новини України сьогодні - УНІАН. URL : <https://www.unian.ua/world/1317457-kojen-pyatiy-terakt-boko->

haram-u-chotiroh-afrikanskih-krajinah-vchinyae-ditina-yunisef.html

(дата

звернення: 01.05.2024).

30. Кожушко Є.П. Сучасний тероризм: Аналіз основних напрямів. Київ: Харвест, 2000. 448 с.
31. Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства (укр/рос). Офіційний вебпортал парламенту України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_220#Text (дата звернення: 03.05.2024).
32. Крилов Н.Б. Державний тероризм - загроза міжнародній безпеці // Держава і право. Київ : Наука, 1987. № 2. С. 78-84.
33. Крутов В.В. Концептуальні аспекти проблеми протидії тероризмові в Україні // Розбудова держави. 2000. №1-6. С. 17-27.
34. Кудінов С. С., Рижов І. М., Романов М. С. Основи терорології. Навчальний посібник. Острого: Національний університет “Острозька академія”, 2019. 200 с.
35. Ліпкан В.А. Тероризм і національна безпека України. Київ : Знання, 2000. 184 с.
36. Ляхов Є.Г. Політика тероризму - політика насильства і агресії. Київ : Міжнародні відносини, 2003. 181 с.
37. Маляр Г. Сучасні прояви політичного тероризму (кримінологічний аспект) // Часопис Академії адвокатури України. 2011. № 2. С. 1–6. URL : <http://www.aau.edu.ua/e-journal/2011-2/11mgvtka.pdf> (дата звернення: 25.04.2024).
38. Марксизм як ідеологічна течія. Електронна бібліотека | Інститут історії України. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Marksizm_techiya (дата звернення: 29.04.2024).

39. Марксизм-ленінізм. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Марксизм-ленінізм> (дата звернення: 29.04.2024).
40. Неклеса А.І. Глобальне співтовариство: картографія постсучасного світу. Київ : Наука, 2002. 463с.
41. Народна воля. Вікіпедія. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Народна_воля (дата звернення: 28.04.2024).
42. Націоналізм інтегральний. Електронна бібліотека | Інститут історії України. URL : http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Natsionalizm_intehralnyj (дата звернення: 29.04.2024).
43. Націоналізм. Електронна бібліотека | Інститут історії України. URL : http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Natsionalizm (дата звернення: 29.04.2024).
44. Психологічні аспекти тероризму. Національний університет біоресурсів і природокористування України. URL: <https://nubip.edu.ua/node/83357> (дата звернення: 28.04.2024).
45. Паїн Е. А. Соціальна природа екстремізму і тероризму. Суспільні науки і сучасність. 2002. № 4. С. 113-124.
46. Плеханов С.М. Правий екстремізм і зовнішня політика США. Київ : Наука, 1986. 261 с.
47. Політичний терор і тероризм в Україні. XIX-XX ст. Історичні нариси / Д.В. Архірейський, О.Г. Бажан, Т.В. Бикова та ін. Відповід. ред. В.А. Смолій. Київ : Наукова думка, 2002. 952 с.

48. Політологічний енциклопедичний словник / упоряд. В. П. Горбатенко ; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. – 2-е вид., доповн. і перероб. Київ : Генеза, 2004. 736 с.
49. Політологічний словник: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл / за ред. М.Ф Головатого та О.В Антонюка. Київ : МАУП, 2005. 792 с.
50. Політологія: Підручник / За заг. ред. І. С. Дзюбка, К. М. Левківського. Київ: Вища школа, 1998. 304 с. URL : <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-13.html> (дата звернення 26.04.2024)
51. Політологія: підручник / Ю. М. Розенфельд, Л. М. Герасіна, Н.П. Осипова, М. І. Панов, О. М. Сахань, О. В. Ставицька. Харків : Право, 2001. URL : <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-58.html> (дата звернення: 26.04.2024)
52. Психологічний підхід до аналізу революції: Т. Гарр. Чому люди бунтують. URL : <https://algoritmcentr.ru/uk/textbooks/psihologicheskii-podhod-k-analizu-revolucii-t-rgarr-t-gorr.html> (дата звернення: 26.04.2024)
53. Радикалізм і тероризм на Близькому Сході та в Африці на південь від Сахари - ICERMediation. URL : <https://icermediation.org/uk/radicalism-and-terrorism/> (дата звернення: 01.05.2024).
54. Рева Т. Політичний екстремізм: сутність та основні форми прояву // Політологічний вісник. 2010. № 46. С. 186-193.
55. Романюк Н. І. Сепаратизм як суспільнополітичне явище сучасності // Актуальні проблеми країнознавчої науки. URL : <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/11127/1/Romaniuk%20N.%20I..pdf> (дата звернення: 27.04.2024)
56. Рябов С. Політологічна теорія держави. Київ : Тандем, 1996. 240 с.
57. Савенко О. А. Сутність та зміст політичного радикалізму: спроби теоретичного аналізу // Національна академія державного управління при Президентіві України. Економіка та держава. Київ. № 2. 2014. с. 127-129.
58. Сафонов А. Необхідна глобальна система протидії тероризму // Міжнародне життя. 2003. № 1. С. 36-41.

59. Словник української мови : в 11-ти томах / [за ред. І. К. Білодіда та ін.]. Київ : Наукова думка, 1971. Т.2. 550 с.
60. Тероризм в історії людства // Історія сучасного світу. URL : <http://www.history.vn.ua/book/suchasnogo/10.html> (дата звернення 25.04.2024).
61. Тимофієва Н. До питання про визначення тероризму в роботах зарубіжних правознавців // Вісник університету дружби народів. 2008. № 3. С. 87-92.
62. Ткач В. Політичний тероризм як вид сучасного тероризму // Український науковий журнал. Освіта регіону. 2012. № 1. URL : <https://social-science.uu.edu.ua/article/742> (дата звернення: 25.04.2024).
63. Троцькізм - Політологія (теорія та історія політичної науки): Навчальний посібник. Політологія: Онлайн бібліотека - Книги, підручники, реферати, лекції. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-2044.html> (дата звернення: 29.04.2024).
64. У світі згадують викрадення дівчат у Нігерії. BBC News Україна. URL : https://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2015/04/150414_nigeria_chibok_girls_she (дата звернення: 01.05.2024).
65. Хофмайстер Х. Воля до війни, або Безсилля політики. Філософсько-політичний трактат / Пер. з нім. і післясл. О. А. Коваль. Київ : Гуманітарна Академія, 2006. 288 с.
66. Чи може Європейська політика безпеки і оборони замінити Україні вступ до НАТО?. Українська правда. URL : <https://www.pravda.com.ua/articles/2008/03/12/3392080/> (дата звернення: 03.05.2024).
67. Шляхтун П. П. Політологія (теорія та історія політичної науки) : підручник 3-тє вид., стер. Київ : Либідь, 2005. 576 с.
68. Що таке "Ісламська держава". dw.com. URL: <https://www.dw.com/uk/чим-ісламська-держав-відрізняється-від-інших-терористичних-угруповань/a-18880762> (дата звернення: 01.05.2024).
69. Backes U. Political Extremes: A Conceptual History from Antiquity to the Present / Uwe Backes. London : Routledge. 2006. – 297 p.

70. Brands Hal. From Berlin to Baghdad : America's search for purpose in the post-Cold War world. Lexington : The University Press of Kentucky, 2008. 416 p.
71. Burt R.S. Toward a Structural Theory of Action: Network Models of Social Structure, Perspectives and Action. New York: Academic Press, 1982.
72. Decision - 2016/1136 - EN - EUR-Lex. EUR-Lex. Access to European Union law. URL : <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2016/1136/oj> (дата звернення : 01.05.2024).
73. Foreign Terrorist Organizations [Electronic resource] // U.S. Department of State. URL : <http://www.state.gov/j/ct/rls/other/des/123085.htm> (дата звернення: 01.05.2024)
74. Global Terrorism Index 2015: Measuring and Understanding the Impact of Terrorism. URL : <https://reliefweb.int/report/world/global-terrorism-index-2015-measuring-and-understanding-impact-terrorism> (дата звернення: 01.05.2024).
75. Midlarsky M. Origins of Political Extremism: Mass Violence in the Twentieth Century and Beyond. New York: Cambridge University Press. 2011. 429 p.
76. NATO - Homepage. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20111018_nato_after_istanbul_ukr.pdf (дата звернення: 03.05.2024).
77. Proscribed terrorist groups or organisations. GOV.UK. URL : <https://www.gov.uk/government/publications/proscribed-terror-groups-or-organisations--2/proscribed-terrorist-groups-or-organisations-accessible-version> (дата звернення: 01.05.2024).
78. Richardson, J., Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education (1986), Westport, CT: Greenwood, pp. 241–258. URL : https://home.iitk.ac.in/~amman/soc748/bourdieu_forms_of_capital.pdf (дата зврнення: 26.04.2024)
79. Security Council ISIL (Da'esh) and Al-Qaida Sanctions Committee Amends 85 Entries on Its Sanctions List | Meetings Coverage and Press Releases. URL : <https://press.un.org/en/2024/sc15581.doc.htm> (дата звернення: 01.05.2024).

80. Sotlar A. Some Problems with a Definition and Perception of Extremism within a Society. 2004. URL : <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/Mesko/208033.pdf> (дата звернення: 23.04.2024).
81. Wasmund K. The Political Socialization of West German Terrorists / Political Violence and Terror: Motifs and Motivations. Ed. P. H. Merkl. Berkeley: Univ. of Calif. Pr., 1986. P.191-228.